

2. Markesinis and Deakin's Tort Law. 4th ed., Oxford. 1999. 297p.
3. Commentario breve al Codice Civile / Cian Giorgio, Trabucchi Alberto. 7thed. 2004. 4120 p.
4. Садиков О.Н. Правовое регулирование международных перевозок. – 1981. М.: Юрид. лит., 1981. 288 с.

Ключові слова: відповідальність, шкода, джерело підвищеної небезпеки, транспортні засоби.

Keywords: liability, damage, source of increased danger, vehicles.

*Менджул Марія Василівна,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права та процесу
Ужгородського національного університету*

РЕФОРМУВАННЯ СІМЕЙНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ (ОКРЕМІ АСПЕКТИ)

Уклавши Угоду про асоціацію з Європейським Союзом, Україна взяла на себе обов'язок здійснити адаптацію національного законодавства до європейського. У зв'язку з цим, виникає питання про доцільність реформування сімейного законодавства у відповідності із європейськими стандартами. Для забезпечення аналогічного процесу в сфері цивільного законодавства вже створено відповідну робочу групу [1], відбулися важливі наукові обговорення на панельній дискусії («Оновлення цивільного законодавства України: на шляху до європеїзації приватного права») в рамках III-го Харківського міжнародного юридичного форуму, який відбувся 24 та 25 вересня цього року під модерацією віце -президента НАПрН України, д.ю.н., професора Н.С. Кузнецової. Серед вчених з доповідями щодо різних проблем та аспектів рекодифікації цивільного законодавства України виступили А. Довгерт, В. Калакура, Ю. Капіца, О. Кот, О. Кохановська, Р. Майданик, С. Погрібний, І. Спасибо-Фатєєва, Р. Стефанчук, Є. Харитонов, О. Харитонova та інші [2]. Загальним висновком наукових доповідей та обговорень на панельній дискусії «Оновлення цивільного законодавства України : на шляху до європеїзації приватного права» є те, що вже назріла нагальна потреба не просто модернізації норм цивільного законодавства, а рекодифікація ЦК України.

Під час рекодифікації вчені пропонують встановити, які норми є ефективними та дієвими у регулюванні цивільних відносин, а які навпаки потребують удосконалення, в тому числі у відповідності із європейськими та міжнародними стандартами. Можна погодитися із висновком С. Погрібного, що критерієм як ефективності, так і дієвості норм є відповідна судова практика

[3]. Музика Л. вважає що при кодифікації цивільного законодавства слід дотримуватися таких кроків: «доктрина → законотворчість → практика застосування» [4, с. 55]. На нашу думку, коли мова йде про рекодифікацію вказана схема повинна виглядати так: практика застосування → доктрина → законотворчий процес. Тобто, процес рекодифікації повинен передбачати ґрунтовний аналіз практики застосування правових норм, зокрема судової, формування на рівні доктрини позиції про дієвість та ефективність окремих норм, і відповідно про прогалини в законодавстві та неефективність інших правових норм, і розробку відповідних пропозицій, а також внесення змін до кодексу.

Ілларіонов О. вважає, що можливо рекодифікація ЦК України призведе до декодифікації господарського та сімейного законодавства [6]. Ми не погоджуємося з такою думкою і вважаємо, що підставою рекодифікації Сімейного кодексу України є саме євроінтеграційні процеси України, а також необхідність приведення сімейного законодавства у відповідність до європейських принципів сімейного права.

Останні десятиліття в Європейському Союзі відбувається гармонізація сімейного права. Цьому процесу сприяє практика ЄСПЛ, Регламенти Ради ЄС, а також діяльність Комісії з європейського сімейного права (CEFL). Окремі проблеми уніфікації європейського сімейного права та значення цього процесу для України розкрито автором у відповідних статтях [7; 8].

Комісією з європейського сімейного права розроблено Принципи європейського сімейного права щодо розлучення та утримання між колишнім подружжям, Принципи європейського сімейного права щодо батьківських обов'язків, Принципам європейського сімейного права у сфері майнових відносин подружжя та Принципам європейського сімейного права щодо права власності, утримання та правонаступництва пар у фактичних союзах. Відповідність Сімейному кодексу України першим чотирьом групам принципів Комісії з європейського сімейного права (далі – Комісія) ми проаналізували і висвітлили в окремій публікації [9]. Нещодавно була опублікована п'ята група принципів європейського сімейного права щодо права власності, утримання та правонаступництва пар у фактичних союзах [10].

В рамках цих тез розкриємо питання модернізації СК України для приведення їх у відповідність із принципами європейського сімейного права щодо права власності, утримання та правонаступництва пар у фактичних союзах. Одразу видно відмінність у застосовуваних термінах, Комісія пропонує терміни – «фактичний союз» (під яким розуміють двох людей, що живуть разом як пара та мають міцні відносини), «кваліфікований фактичний союз» (коли особи перебувають у фактичних відносинах принаймні п'ять років або мають спільну дитину) та «партнер» (особу, яка живе у фактичному союзі). Сімейний кодекс України не використовує термін «фактичні шлюбні відносини» або «фактичні сімейні відносини», а наприклад у статті 74 встановлює «право на майно жінки та чоловіка, які проживають однією

сім'єю, але не перебувають у шлюбі між собою або в будь-якому іншому шлюбі». В науковій літературі зустрічаються терміни «фактичні шлюбні відносини», «фактичний шлюб», «конкубінат» [11; 12]. В судовій практиці зустрічаються терміни «фактичні шлюбні стосунки» та «фактичні шлюбні відносини». На нашу думку, перший термін є невдалою «калькою» з російської мови. В значній частині судових рішень, винесених у справах про надання права на шлюб особам, які не досягли шлюбного віку, в мотивувальній частині поряд з такою частою підставою як «вагітність нареченої» констатується, що вже склалися фактичні шлюбні відносини. Також, є рішення в яких «фактичні шлюбні відносини» з іншою жінкою (або чоловіком) є підставою розірвання шлюбу, або сторони просять встановити факт проживання однієї сім'єю без укладання шлюбу та перебування у фактичних шлюбних відносинах.

Таким чином, після слів «однією сім'єю» у статті 74 СК України варто додати слова у дужках «перебувають у фактичному союзі», для приведення цієї норми до європейських стандартів. Водночас ми не зовсім погоджуємося із доцільністю запровадження у СК України положень, закріплених у принципі 5:3, зокрема щодо того, що застосування принципів не виключається, якщо один або обидва партнери перебувають у шлюбі або зареєстрованому партнерстві з третьою особою. На нашу думку, це ставить під сумнів принцип моногамії, який наразі у багатьох європейських державах поширено не тільки на шлюбні відносини, але і на зареєстровані партнерства.

Для приведення у відповідність норм СК України до принципів 5:5 та 5:6 необхідно статтю 74 додати новими частинами такого змісту: «3. Кожен з партнерів повинен брати участь у витратах по забезпеченню фактичного союзу відповідно до своїх можливостей. 4. Якщо партнери перебували у тривалому фактичному союзі не менше п'яти років або мають спільну дитину, що є неповнолітньою або перебуває у них на утриманні після досягнення повноліття, то будь-який акт розпорядження правом власності на будинок чи інше житло, в якому партнери проживають, або на предмети домашнього вжитку, вчиняється зі згоди обох партнерів. Будь-який акт розпорядження таким майном, вчинений одним партнером без згоди іншого буде дійсний, якщо він погодить акт розпорядження. У випадку відмови партнера дати згоду на розпорядження майном, інший з партнерів може звернутися за наданням дозволу до суду. Акт розпорядження майном, вчинений з порушенням вказаних вимог може бути оскаржений до суду партнером, що не надав згоду».

Принцип 5:7 передбачає принцип свободи укладення договорів між партнерами. Саме тому, необхідно СК доповнити новою статтею 74-1 такого змісту: «Договори між партнерами. 1. Партнери, що перебувають у фактичному союзі можуть укладати між собою договори, що визначають їх особисті та майнові відносини. Договір між партнерами може бути укладений до і під час фактичного союзу, а також після його припинення. Договір укладається у письмовій формі та підлягає нотаріальному посвідченню. Суд

має право визнати договір не дійсним, якщо він ставить одного з партнерів у вкрай не вигідне положення або суперечить цьому кодексу».

Загалом норми СК України відповідають принципам 5:10-5:12. Водночас відсутні норми, які б регулювали борги партнерів фактичного союзу, тому згідно принципу 5:13, статтю 74 СК України слід доповнити новою частиною такого змісту: «5. Кожен з партнерів несе самостійну відповідальність за власні борги. Партнери несуть солідарну відповідальність за борги, які виникли спільно. Спільні борги можуть бути стягнуті із спільної власності партнерів та власності кожного партнера в розмірі частки боргу партнера».

Для узгодження положень СК України із принципом 5:15, необхідно доповнити ст. 74 новою частиною 6 такого змісту: «6. Після припинення фактичного союзу кожен з партнерів набуває майно у власність окремо. Спільна власність, набута партнерами під час фактичного союзу може бути поділена ними за договором, що укладається письмово та нотаріально посвідчується. У випадку неможливості добровільно домовитися про поділ майна партнерами, такий поділ може бути здійснено за рішенням суду».

Положення СК України відповідають принципу 5:26 щодо забезпечення рівності при розгляді сімейних спорів, як між подружжям, так і між партнерами. Щодо принципу 5:27, то ми вже звертали увагу на необхідність доповнення СК України нормою про альтернативне вирішення спорів.

Проведений аналіз, показав, що Сімейний кодекс України загалом побудований на принципах європейського сімейного права, що безумовно сприятиме гармонізації законодавства України та ЄС. Водночас, проведене дослідження показує необхідність концептуальної модернізації СК України у контексті євроінтеграційних процесів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про утворення робочої групи щодо рекодифікації (оновлення) цивільного законодавства України: Постанова КМУ від 17.07.2019 № 650. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/650-2019-%D0%BF> (дата звернення 20.10.2019.)
2. На III Харківському міжнародному юридичному форумі обговорили оновлення цивільного законодавства та необхідність європеїзації приватного права. URL: <https://legalforum.nlu.edu.ua/news/na-iii-kharkivskomu-mizhnarodnomu-iurydychnomu-forumi-obhovoryly-onovlennia-tsyvilnoho-zakonodavstva-ta-neobkhidnist-ievropeizatsii-pryvatnoho-prava/> (дата звернення 21.10.2019.)
3. Про рекодифікацію цивільного права, медіацію та мирову угоду говорили судді КЦС ВС на юридичному форумі у Харкові. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/793713/> (дата звернення 20.10.2019.)
4. Музика Л. Кодифікація та декодифікація: проблемні питання. *Jurnalul juridic național: teorie și practică*. Iunie 2015. С. 52-56.

5. Ілларіонов О. Рекодифікація = декодифікація? URL: <https://blog.liga.net/user/aillarionov/article/34014> (дата звернення 22.10.2019.)
6. Менджул М. В. Перспективи уніфікації європейського сімейного права. Visegrad Journal on Human Rights. 2019. №. 3. Vol. 1. p. 186-190.
7. Менджул М.В. Принципи європейського сімейного права: проблеми уніфікації. Гармонізація приватно-правового законодавства України із законодавством ЄС: зб. статей і тез IX Міжнародного цивілістичного форуму. 11-12 квітня 2019 р. Київ. С. 112-120.
8. Менджул М.В. Сімейний кодекс України та принципи європейського сімейного права : питання відповідності. Закарпатські правові читання. Матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції (11-13 квітня 2019 року, м. Ужгород) / за заг. ред. О.Я. Рогача, Я.В. Лазура, М.В. Савчина. Ужгород: РІК-У, 2019. Т.2. С. 117 – 122.
9. KatharinaBoele-Woelki, FrédériqueFerrand, CristinaGonzález-Beilfuss, MaaritJänterä-Jareborg, NigelLowe, DieterMartiny, VelinaTodorova. Principles of European Family Law Regarding Property, Maintenance and Succession Rights of Couples in de facto Unions. 2019. 282 p.
10. Кириченко Т. С. Поняття «конкубінат»: проблемні питання, підстави виникнення. Право і безпека. 2010. № 3 (35). С. 221-224.
11. Сафончик О.І. Деякі питання правового регулювання правовідносин «фактичного подружжя» щодо взаємного утримання. Актуальні проблеми держави і права. 2010. С. 199-204.

Ключові слова: адаптація, сімейне законодавство, рекодифікація, право власності, шлюб.

Keywords: adaptation, family law, recodification, property rights, marriage.

Некіт Катерина Георгіївна,

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права,
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ІНСТИТУТ ДОВІРЧОЇ ВЛАСНОСТІ В КОНТЕКСТІ РЕКОДИФІКАЦІЇ

Рекодифікація потребує масштабного переосмислення як загальних підходів до регулювання суспільних відносин, так і окремих правових інститутів, а також їх місця в системі способів забезпечення прав людини у світлі імплементації європейських цінностей в українські реалії. У такому контексті проблеми запровадження інституту довірчої власності в правову систему України набувають нового освітлення. На часі знову питання належного закріплення у цивільному законодавстві цього правового інституту,